

Brendanhoz: „A bárkátok már nem bír több terhet, ezért nyolc nap múlva annyi ételt és italt hozzok nektek, amennyire Pünkösdig szükségetek lesz.” „Honnan tudod, hogy hol leszünk nyolc nap múlva?” – kérdezte Szent Brendan. A válasz így hangzott: „Ma éjjeltől holnap a hatodik imaóráig azon a szigeten lesztok, amelyet a közelben láttok. Majd áthajóztok egy Madarak Paradicsomának nevezett másikra, amely nem messze innét nyugatra fekszik. Azon a helyen maradtok Pünkösdi nyolcadáig.”¹ Szent Brendan még azt is megkérdezte, hogyan lehetnek a sziget juhait olyan hatalmasak, amekkorákat csak itt láthat az ember, hiszen ezek az állatok még a teheneknél is nagyobbakra nőttek. Erre a következő magyarázatot kapta: „Ezen a szigeten senki sem gyűjti tejüket, és a tél sem próbálja őket. Éjjel-nappal kint vannak a legelőn.”² Ezért jóval nagyobbak, mint a ti vidékeiteken.” A szerzetesek végül is bárkába szálltak, és egymást megáldva elhajóztak.

10.) Jasconius, az óriáshal³

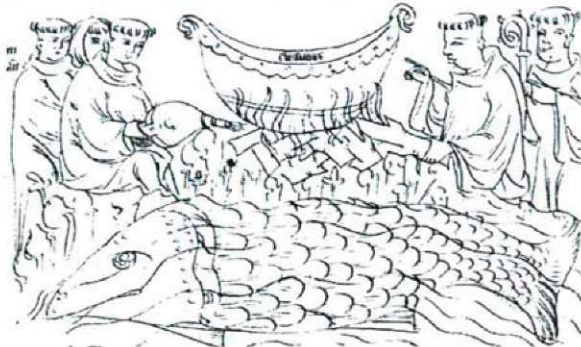
Az említett szigethez közeledve, még mielőtt kikötöttek volna, bárkájuk megfeneklett. Szent Brendan elrendelte a testvéreknek, hogy lépjenek a vízbe, akik ekként is cselekedtek. A bárkát, mindkét oldalról kötelekkel tartván, egé-

¹ *octava* (vall.), az ünnepet követő hét utolsó napjáig.

² A Ferőer-szigetek elméletét elfogadó kutatók a Golf-áramlat hatását említik meg a sziget meleg éghajlatával kapcsolatban.

³ Ez a *Navigatio* legismertebb jelenete. A toposz, hogy néhány tengerész olyan szigetre vetődik, amely hirtelen megmozdul, mert valójában élőlény, és eltűnik a mélyben, a rajta lévő hajósok pedig fejvesztve menekülnek, sok helyütt előfordul. Feltehetően a latinra fordított *Physiologus* nyomán készült bestiáriumból ismert. Számtalan helyen felbukkan: pl. az arab irodalomban, Szaratán néven, a tengerjáró Szindbád első meséjében (Az ezeregy éjszaka meséi. Budapest: Európa, 1974, 272–273. o.), amit az orientalisták a Brendan-történet előképének tartanak; egy görög bestiáriumban ez a bálna a Példabeszédek parázna asszonyát jelképezi (Péld 7,27: „Az alvilágba visznek házán át az utak, lefelé, a halálnak kamráiba.”). Az angolszász bestiáriumban is az Ördög, a Gonosz megtestesítője a veszedelmes szigethez hasonlító bálna – *aspido tortoise* –, amely alattomosan a mélybe rántja áldozatait. The Book of Beasts. From a Latin Bestiary of the Twelfth Century. Ed. by T. H. White. (Stroud: Alan Sutton, 1992), 197–198. o. A skandináv tengeri sárkány, a *Kranken* szintén gonosz teremtmény. (A dán Erik Pontoppidau, bergeni püspök 1752-es Norvégia természetrajza című művében így ír: „Az úszó szigetek mindig *Krankenek*.”) John O'Hanlon megemlíti (Lives of the Irish Saints. Vol. V., 419. o.), hogy a Jasconius-történetnél az ír *peistha*-ra is gondolhatunk, amely a hagyomány szerint minden ír tó fenekén ott pihen és alkalmanként látni is lehet a víz felszíne alatt. Giraldus Cambrensis (*Topographia Hibernica*, i.m., 94. o.) beszámol egy *phantom* szigetről, amely valójában hol eltűnő, hol felbukkanó bálna.

szen a kikötőig húzták. A köves és kopár szigetet ritkás erdő borította, a par-
ton pedig még homok sem volt. Míg a testvérek egész éjszaka a szabadban
virrasztottak és imádkoztak, Isten embere a bárkában maradt. Ő tudta, miféle
szigetre érkeztek, de nem akarta elmondani, nehogy rémületet keltsen.

Megvirradván pedig megparancsolta a papoknak,¹ hogy egyenként misé-
ket énekeljenek, és ők eszerint cselekedtek. Miközben Szent Brendan a bár-
kában végezte szertartását, a testvérek elkezdtek partra hordani a nyers húso-
kat,² valamint az előző szigetről magukkal hozott halakat is, hogy sóval kon-
serválják őket. Eközben feltettek egy fazekat a tűzre. Mihelyt azonban fával
táplálni kezdték a tüzet, és a fazékban forrásnak indult a víz, a sziget hullám-
szerűen mozogni kezdett alattuk. A testvérek a bárkához szaladtak, és a szent
atya védelméért esdekeltek, aki kezénél fogva mindenkit egyenként a bárkába
húzott. Mindenüket hátrahagyva, amit a szigetre hordtak, sietve elhajóztak.
Ezután a sziget is elúszott a tengeren.³ A meggyújtott tűz még jó két mér-

¹ „*Mane autem facto precepit sacerdotibus ut singuli missas cantarent...*” Bár szer-
zetesi közösségről van szó, az ünnep alkalmával sajátos módon nem együtt, hanem kü-
lön-külön miséznek. Teszik mindezt ráadásul húsvétkor. A magánmisézés gyakorlata
talán már a késő VI. századra, de legkésőbb a VIII. század végére kialakult. A IX. szá-
zadi frank kolostorokban gyakori a *missa privata/solitaria* a kápolnában, mellékoltáro-
knál. Ld. Cyrille Vogel: *Medieval Liturgy. An Introduction to the Sources.* (Washington:
The Pastoral Press, 1986), 158. o. A *Navigatio*-ban a szerzetesek mindenütt külön miséz-
nek, és az adott szöveghelyeken mindig a *sacerdos* elnevezés fordul elő.

²Ez a megjegyzés igen érdekes, a benedeki regula ugyanis tiltja a négylábú állat
fogyasztását. Bencés Regula 39. fejezete (i.m., 109. o.). Feltehetően ír kolostori étke-
zési szokásokra utal. Bitel, i.m., 207–213. o.

³Ez az incidens egyeseket az északi sark felől délre úszó szigetek mítoszára emlé-
keztet (Selmer, 1959, 86. o.); George Little szerint pedig egy tetszhalott bálnáról lehet
szó, amely megérezvén hátán a mozgolódást feléledt, és útnak eredve halálra rémítette
a jámbor utazókat (Brendan, the Navigator. Dublin, 1946, 47. o.).

földről is látszott. Ekkor Szent Brendan elmesélte a testvéreknek, mi is történt valójában: „Testvéreim, meglepődtek azon, ami a szigettel történt?” „Nemcsak nagyon meglepődünk, de szinte teljesen megdermedtünk a rémülettől.” – válaszolták a testvérek. „Fiaim, ne féljete! Isten az éj leple alatt egy szent látomás által felfedte nekem a titok nyitját. Nem sziget az, ahol voltunk, hanem egy hal, méghozzá az óceán halainak legkiválóbbika, amely mindig arra törekszik, hogy összeérintse a fejét a farkával,¹ de hatalmas volta miatt ez nem sikerül neki. A neve, Jasconius.”²

11.) A Madarak Paradicsoma³

Elhajóztak ama sziget mellett, ahol az előző három napot töltötték, és már annak nyugati szegletéig értek, amikor megláttak egy másik szigetet, amit csak egy keskeny tengerszoros választott el ettől. Erdőligetektől és számtalan virágtól tarkálló, dús növényzetű hely tárult a testvérek szeme elé, akik – kikötőhelyet keresve – körbehajózták a szigetet. Éppen a sziget déli oldala felé hajóztak, amikor egy tengerbe torkolló folyóra letek, ahol partra tették a bárkát. Azoknak, akik kiszálltak a bárkából, Szent Brendan azt parancsolta, hogy kötelekkel, teljes erejükkel nekifeszülve, húzzák fel a folyómeder mentén a bárkát. A folyó szélessége éppen akkora volt, mint a bárkáé. Az atya a bárkában maradt, és így a szerzetesek egy jó mérföldön át húzták,⁴ amíg el nem érték a folyó forrását. Ekkor Szent Brendan így szólt: „A mi Urunk, Jézus Krisztus kínált számunkra egy helyet, ahol az Ő szent feltámadásának

¹A kígyó, amelyik a farkába harap, az Uroborosz (farok-faló) a végtelenség jelképe már az ókorban, később majd az alkimisták használták. A görögök a tengereket egy körkörös folyónak képelték, amely körül fogja a földet, és általában kígyónak ábrázolták. Ld. Jorge Luis Borges: *Képzelt lények könyve*. (Budapest: Helikon, 1988), 130. o. A mi történetünkben említett hal (talán bálna) a Brendan-történet ábrázolásánál sokszor ugyanúgy körül fogja a szerzetesek számára a világot jelentő hajót, mint ezeken az ókori ábrázolásokon.

²Jasconius/Jasconye tengeri szörny nevét az ír *iase*=hal szóból származtatják.

³A fentebb említett Dicuil-idézet és az előző helyhez való közelsége miatt bizonyos kutatók ezt a szigetet is valahol a Ferőer-szigetek között képzelik el. Erre utalhat az is, hogy ez a vidék ténylegesen madárpardicsomnak számít, a meleg éghajlat miatt ott tartózkodó számtalan madárfaj miatt. Mivel a kelta folklórban a lélek madáralakban távozik a testből, a Madarak Paradicsoma az *immram*-regények legtöbbjében megtalálható toposz. Az *Immram Máeldúin* (Germán, kelta..., 174. o.; Lady Gregory, i.m., 56. o.), az *Immram Húi Corra* (Stokes, RC 14/1893), az *Immram Snedgus MacRiagla* (Stokes, RC 9/1888) mindegyike említi. A Brán királyfi utazásában található leírás hasonlóan legjobban a Brendan-történethez. „Van itt egy ősrégi fa, fehér virág nő rajta. Madarak ülnek az ágakon, és minden órában jelzik az időt.” Germán, kelta..., 171. o.

⁴„*spacium unius miliarii...*” A *milliarius* 1 római mérföldet (1.000 lépést) jelölt.